

xell' (d'on *pal o arbre de mitjana*, també abreujats, un i altre, com *la mitjana* — cal evitar el groser castellanisme *messana*) [Lab. 1840; 1467, Inv. Drassanes, DAg.]: tant allò com això, certament molt anteriors a aqueixes dates. Si a això afegim les innombrables aplicacions especials de *mitjana* i *mitjà(ns)* que apleguen els índexs del BDC (vol. XXI, pp. 196-7) i els articles corresponents dels DAg. i AlcM, veurem que difícilment es podria parlar de neologisme quan s'ha tractat de *una mitjana* en geometria (recta al mig d'un triangle, DFa., s. v. *mitjana*, § 5) o en matemàtica, càlculs, economia i en general en docència o escrits doctrinals (DFa., s. v. *mitjà*, § 2) — abreujaments de *linia* o *quantitat mitjana* —, molt preferibles a les llatines *pro medio*, *promedial* (cf. fr. *la moyenne*), i no tenim cap raó per seguir el cast. *promedio*, ni els lletjos calcs *promedi* o *promig* en què s'havien ajagut alguns.

Deixant a part romanalles toponímiques del llatí, el català, després dels temps arcaïcs, ha distingit sempre entre l'ús de *mig* 'que forma la meitat d'un tot (o s'hi acostia)' i *mitjà* 'que està entremig de dos extrems, més o menys equidistant'. Per rutina llatinitzant o per còpia acastellanada, allà on el baix llatí deia *Medium aevum*, època intermèdia entre els temps de l'Antiguitat i els moderns, digueren alguns a la Renaix. i fins c. 1900, l'*Edat Mitja*: així ho trobaríem en Rubió i Lluch, MiretS, Coromines, en obres llurs primerenques, però ja MilàF ho digué millor, més d'un cop, *Edat Mitjana*: «En les arts plàstiques de la *E. Mitjana* no hem d'amagar la cara per les de cap altra terra» (1879, *O. Cat. Gili*, p. 187); i el seguiren aquell, almenys des de la creació de l'I. E. C.: «Si llegiu històries de sants de l'*Edat Mitjana*, hi trobareu com a causa de santedat --- un gran acte de contrició, una castedat contra natura --- a les històries i *flos sanctorum* de l'*Edat Mitjana* ---» (*La Vida Austera* III, § 1, així ja en l'autògraf i eds., p. 160, i *O. C.*, 709, i en el del *Sentiment de la Democràcia*, p. 30, que és d'aquells anys; si bé encara usa *E. Mitja* en altres passatges i en l'assaig *El Pensament Filosòfic dels Jueus Esp. a l'Edat Mitja*, que data d'abans, si bé es publicà el 1912). Dades semblants en aquells altres. Avui aquesta vacil·lació ja està superada, i ens hem acostumat tots a l'expressió correcta en català. Per a l'adj. corresponent, ens hem atingut a la creació parasintètica del baix llatí *medioevalis*, reduït a *medieval* [DOrt.] encara que alguns vagin assajar *mig-eval* (Rubió i Lluch, *Docs. Cult. Catalana Mig-eval*, 1908 etc., criticable com a híbrid). *Medievalisme*; *medievalista* («Pere Bohigas --- el savi *medievalista*», LleuresC, 362).

En català antic coexistiren amb sentits semblants un participi actiu *mijant*, del verb ll. *MEDIARE*, i *mijan* forma proclítica de *mijà*, ll. *MEDIANUS*, davant substantius. Tots dos són originaris i aviat es confongueren perquè s'usaven amb el mateix sentit i amb papers ben semblants; tots dos existiren des dels orígens, i fóra frívol, i és en va, voler dir que un surti de l'altre, car tots dos estan ben comprovats en mss. molt antics de textos que encara no els confondrien, per més que aviat s'hi produí confusió (en pronunciar-se descuida-

dament *-nt* + consonant, com *-n* + consonant). «Mudam-nos en un puç que és sobre Biar --- faem un fenèvol --- e combatem la vila --- e estiguem-hi de *mijan* setembre tro a la entrada de febrer --- quan --- l'alcayt --- rendé-ns lo castell», Jaume I (*Cròn.*, Ag., 377, § 358); hi ha *mijant* en altres passatges d'altres textos i en algun ms. de la *Crònica*, car els mss. tardans ja no distingeixen; «e-s serven en la dita ciutat, del *migan* del dit mes de juny, tro *migan* del mes de juliol après següent», reglament tort. de 1340 (*BABL* XI, 387). Aquests i d'altres són mss. i originals massa antics perquè puguem admetre-hi reducció de *-nt* a *-n*.

Però no és menys cert que es troben testimonis segurs de la forma amb *-nt*. En l'inventari dels Templers catalans d'Osca de 1289 p. p. MiretS, tres vegades seguides *migant*: «*migant* agost --- tro *migant* agost --- tro *migant* agost» (encara que només imprès així l'última vegada, i malament *miganc* i *miganst* les altres); «deu partir de Nàpol --- *mijant* lo mes de janer», «él la entén a pendre *mijant* setembre» en docs. cancel·lescres de 1305 i 1322 (Finke, *Acta Ar.* III, 137, 407); «de *migant* març tro al darrer dia de juliol», Tort., 1341; i alhora «degen tallar de luna e ls temps que los arbres no seran en saba, ço és, del primer dia d'agost tro *migan* lo mes de març --- e no de *migant* març al darrer dia de juliol» en un altre doc. del mateix lloc i data (*BABL* XI, 408, 407); i fins en alt-aragonès antic: «fiesta de Sta. Maria *midiant* agosto» a. 1300 (mal tallat per l'escriba *midianta gosto*), Nav. Tomás, *DLingAAr.* (76.57).

Molta menys força provant té el fet que *mijan(t)* en aquesta mena de combinacions s'apliqui a femenins; car en produir-se tals apòcopes proclítics (com en *-an* < *-ANUM* i *-ANTEM*) la coincidència de tals combinacions fa que tot seguit es propaguin analògicament al femení, en tots dos sentits: neixen ben aviat tant els femenins de la mena de *calenta*, *dolça*, *CALENTEM*, *DULCEM*, com els de la mena del cast. *firme* *FIRMUS* etc.; partint de *primer camí*, *primer colp*, apareix *primer vegada* (val. etc.), en castellà la *primer semana*, *la tercer puerta*, i semblants, són ja medievals. De manera que coses com *mijan serra* o *mijan primavera* de tota manera havien d'aparèixer. És clar que l'original autògraf de l'ordonament de 1292 del batlle de Perpinyà havia de portar «que ls ditz aybres no fruyters sien taylatz --- d'aquí a *migan* c(u)aresma». De tota manera són massa nombrosos els casos de *mijan(t)* amb femení per admetre-hi pertot una creació analògica, i no n'hi manca algun de bastant antic: «armaren 27 naus --- a la entrada de la quaresma ne trameren altres tantes, e feren-ho en tal forma que lo dia de Rams foren totes --- en vista de Rodes ---», JoMartorell (Ag. I, 272 = Riq., 219.7, comprovat en la princeps, § 98).

En general les dades són modernes, si bé no d'ambients de llenguatge recent; així en el cançoner popular: «quant és a *mitjan* costeta - sent tocà a morts», MilàF (*Romllo.*, 199, versió E, reco. a Girona); «a *mitjan* tarda» anota Coromines a Torroella de Fluvià, 1898; Eivissa: «rajoles de color ocre, fresques